

Зелені двері

О. Генрі

Уявіть собі, що ви прогулюєтесь після обіду по Бродвею і десять хвилин, потрібних, щоб викурити сигару, міркуєте, куди піти — на розважальну трагедію чи на щось серйозне, на зразок водевілю. Раптом на ваше плече лягає чиясь рука. Ви обертаєтесь, і ваші очі зустрічаються з хвилюючими очима прекрасної жінки в діамантах і російських соболях. Вона покvapливо тицяє вам у руку гарячу булочку з маслом і, вихопивши маленькі ножиці, відрізає ними гудзика на вашому пальті, потім, багатозначно вигукнувши одне-єдине слово — "Паралелограм!", — швидко перебігає на другий бік вулиці, боязко озираючись.

Це буде справжня пригода. Чи погодилися б ви взяти в ній участь? Ні, тільки не ви. Ви б розгубилися, сором'язливо кинули б булочку і пішли по Бродвею, з жалем обмацуючи те місце, де був гудзик. Ви зробили б саме так, якщо тільки не належите до тих небагатьох, у кому ще не зовсім вмер дух пригоди.

Справжніх шукачів пригод завжди було небагато. Ті, про кого звичайно пишуть як про шукачів пригод, це переважно просто енергійні люди, які винайшли щось нове. Вони покидали свій дім, щоб здобути те, чого прагнули: золотого руна, чаші святого Грааля, кохання, скарбів, корони чи слави. Справжній шукач пригод сміливо йде назустріч неznаній долі, не думаючи про мету і розрахунок. Чудовим прикладом цього може бути блудний син, коли він повернув назад додому.

Дуже багато було напівшукачів пригод — людей хоробрих і визначних. З часів хрестових походів вони збагатили історію і літературу, а також і видавців історичних романів. І кожен з цих людей хотів одержати приз чи забити гол, перемогти на скачках, уславити своє ім'я, розплатитися з кимось чи просто щось урвати для себе. Словом, то не були справжні шукачі пригод.

У великому місті близнюки Романтика і Пригода завжди шукають достойних служителів. Коли ми тиняємось по вулицях, вони лукаво дивляться і манять нас, прибираючи то один вигляд, то інший. Ми раптом не знати чому відводимо погляд і бачимо у вікні обличчя, яке немовби належить до галереї наших сімейних портретів. На тихій сонній вулиці ми чуємо крик агонії і жаху, який лине з порожнього, забитого будинку. Замість знайомого під'їзду візник зупиняється перед чужими дверима, усміхаючись, незнайомиць відчиняє їх і просить нас зайти. Списаний папірець падає до наших ніг з високого вікна випадку. В натовпі, що завжди кудись поспішає, ми раптом помічаємо окремих перехожих, обмінюємось з ними поглядами, повними ненависті, приязні або страху. Сипоне дощ — і під нашою парасолькою може сховатися дочка Повного Місяця або двоюрідна сестра Зоряної Системи. На кожному розі губляться носовички, манять пальці, запитують очі, і до наших рук потрапляють загублені, одинокі, чудові, таємничі, небезпечні, мінливі ключі Пригод. Проте мало хто з нас має бажання підняти їх і скористатися ними. Ми не нахилимось, бо до спини нам

прив'язано стальний стрижень умовностей. Ми проходимо повз ці ключі, і настає час, коли ми, дійшовши до кінця свого нудного життя, збагнемо, що вся наша Романтика — це тільки бліді спогади про один чи два шлюби, атласна розетка, яка зберігається у замкнутій шухляді письмового стола, і постійні сутички з радіатором парового опалення.

Рудольф Стайнер був справжнім шукачем пригод. Рідко траплявся вечір, коли він залишався у своїй маленькій кімнатці, а не тинявся, шукаючи чогось несподіваного і незвіданого. Для нього найцікавіше було те, що могло діятися за найближчим рогом вулиці. Траплялося, що його прагнення випробувати долю приводило до дивовижних наслідків. Двічі він ночував у поліції. Знову і знову ставав жертвою хитрих і жадібних шахраїв. За одну привабливу пригоду йому довелося заплатити годинником і гаманцем. Однак він з таким же запалом приймав кожен виклик долі в чудовому турнірі Пригод.

Якось увечері Рудольф гуляв собі по одній з гомінких вулиць старої центральної частини міста. Два потоки людей заповнювали тротуари — ті, що поспішали додому, і ті, що відrekliлись від домашніх обідів заради сумнівної насолоди харчуватися в ресторані.

Молодий, зовні приємний шукач пригод, який поволі йшов уперед, пильно стежачи за всім, що відбувалося навколо. Вдень він служив продавцем у магазині піаніно. Краватку він не прикріплював булавкою, а протягав крізь кільце з топазом. І одного разу написав редакторові журналу листа про те, що книга міс Лоббі "Випробування любові Джуні" мала найбільший вплив на його життя.

Голосне клацання зубами спершу наче привернуло його увагу до ресторану, перед яким він опинився, але, глянувши вгору, Рудольф побачив на сусідньому будинку зроблену з електричних лампочок рекламу дантиста. Гігант-негр, фантастично вбраний у червоний, розшитий візерунками піджак, жовті штани і кепі військового зразка, з роздумом давав якісь картки тим із натовпу, хто хотів їх узяти.

Такий вид реклами дантистів Рудольф уже бачив не раз. Звичайно він проходив повз негра і не брав візитних карток, але сьогодні той всунув одну з них йому в руку так спритно, що вона залишилася у нього.

Відійшовши кілька кроків, він кинув байдужий погляд на картку. Здивований, зацікавлено оглянув її з обох боків. Одна сторона картки була чиста, на другій чорнилом було написано двоє слів: "Зелені двері". І в цю мить Рудольф помітив, як перехожий, що йшов попереду, викинув картку, яку вручив йому негр, на тротуар. Рудольф підняв її. На ній були надруковані ім'я та адреса дантиста і звичайний перелік: "коронки", "пломби", "мости" — з сумнівним запевненням, що всі види зуболікування виконуються "без болю".

Шукач пригод в особі продавця піаніно зупинився на розі і задумався. Потім перейшов на другий бік вулиці, повернувся на один квартал назад, знову перетнув вулицю і приєднався до потоку людей, що тік у тому напрямі, де сяяла реклама дантиста. Вдаючи, ніби проходить повз негра вперше, Рудольф байдуже взяв картку, яку той йому вручив. Пройшовши десять кроків, оглянув її. На ній тим самим почерком

було написано: "Зелені двері". Перехожі, які йшли попереду й позад нього, викинули на тротуар три чи чотири— картки. Всі вони впали чистою стороною догори. Рудольф перевернув їх. На кожній була надрукована реклама принад кабінету дантиста.

Рідко траплялося таке, щоб лукавому Духові Пригоди треба було двічі кликати Рудольфа Стайнера, його широкого послідовника. Але тепер заклик прозвучав двічі, і рицар пригоди вирушив у похід.

Рудольф не поспішаючи повернувся назад і пройшов повз вітрину, в якій клацали зуби, повз гіганта-негра. Цього разу картки він не дістав. Незважаючи на яскраве і кумедне вбрання, негр мав якусь природжену гідність, коли одному чемно пропонував картку, а іншому — ні. Час від часу з його грудей виривався якийсь неприємний, незрозумілий вигук, схожий на вигуки кондукторів трамвая або речитатив у оперному співі. Цього разу він не тільки не дав картки, але, як здалося Рудольфові, кинув на нього погляд, повний холодної, майже нищівної зневаги.

Цей погляд наче вжалив нашого шукача пригод. То був мовчазний докір за те, що він чогось іще сподівається. Хоч би що означали таємничі слова, написані на картках, негр вибрав з натовпу саме його і вручив їх йому. Тепер негр, здавалося, осуджував його за нерішучість, без якої не розгадати загадки.

Стоячи осторонь від натовпу, молодик швидко оглянув будинок, де, на його думку, крилася розгадка таємниці. Будинок був високий — п'ять поверхів. Внизу, в підвалі, містився невеличкий ресторан.

На першому поверсі була крамниця чи то жіночих капелюшків, чи то хутра, зачинена в такий час. Другий поверх, судячи по мерехтливій електричній рекламі, належав дантистові. Над ним було ціле вавилонське стовпотворіння різних вивісок та реклам, які багатьма мовами сповіщали, що там містяться хіроманти, кравці, музиканти і лікарі. А ще вище — про це свідчили спущені завіси та пляшки з молоком, які білили на підвіконнях,— були житла.

Оглянувши будинок зовні, Рудольф швидко ввійшов усередину його. По вкритих килимами сходах піднявся на третій поверх і зупинився. Коридор ледве освітлювали бліді вогники з двох газових ріжків — один далеко праворуч, другий — ближче ліворуч. Рудольф глянув у напрямі ближчого вогника і побачив при його тьмяному світлі зелені двері. Якусь мить він вагався, потім немовби знову побачив зухвалу посмішку на обличчі негра, який жонглював картками, підійшов прямо до зелених дверей і постукав.

І перше ніж йому відповіли, відчув на собі швидкий подих справжньої пригоди. Що тільки могло критися за цими зеленими дверима! Картярі за грою; хитрі пройдисвіти, які підступно заманюють його у розставлену пастку; красуня, яка чекає на сміливого юнака; небезпека, смерть, любов, розчарування, осміяння — кожне з цих припущень могло стати відповіддю на його відважний стук у Двері.

В кімнаті почулося тихе шарудіння, і двері поволі відчинилися. Перед ним, похитуючись, стояла дуже бліда дівчина, якій, здавалося, не було ще й двадцяти років. Вона випустила ручку дверей і, намагаючись навпоцямки знову знайти її, трохи не

впала. Рудольф підхопив її і поклав на потерту кушетку, що стояла біля стіни. Зачинив двері і при мерехтливому світлі газового ріжка оглянув кімнату. Те, що він побачив, являло собою картину надзвичайної бідності, хоч усе було охайко прибрано.

Дівчина лежала нерухомо, мабуть, непритомна. Рудольф стурбовано кинувся шукати в кімнаті бочку. Треба покласти на бочку людину, яка... ні, ні, це для утоплеників. Він почав махати над нею, немов віялом, своїм капелюхом. Ця спроба закінчилась успішно: крисами капелюха він зачепив дівчину за носа, і вона розплющила очі. І тоді юнак побачив, що саме цього обличчя не вистачало, щоб галерея дорогих його серцю портретів була повна. Щирі сірі очі, маленький, трохи кирпатий ніс, каштанове волосся, що кучерявилось, наче вусики гороху. Це був кінець і гідна винагорода за всі його пригоди. Але яке бліде і виснажене обличчя було у неї!

Дівчина глянула на нього спокійно, а потім усміхнулася.

— Я, здається, знепритомніла? — спитала вона тихим голосом.— Ну а з ким би це не трапилось? Поживіть три дні без їжі, тоді побачите!

— Прокляття! — вигукнув Рудольф, скочивши на ноги.— Чекайте, я зараз!

Він вибіг через зелені двері й помчав сходами вниз. Хвилин через двадцять він повернувся і легенько постукав у двері ногою, щоб вона відчинила. Обидві руки його були зайняті пакунками з бакалійної крамниці та ресторану. Все принесене він розклав на столі. Тут були і хліб з маслом, і холодне м'ясо, і кекс, і солодкий пиріг, і різні приправи, і устриці, і смажене курча, і пляшка молока, й навіть чайник з гарячим чаєм.

— Це просто дурість — не їсти,— суворо промовив Рудольф.— Щоб ви більше ніколи не йшли на такі дурні парі. Вечеря готова.

Він допоміг дівчині сісти на стілець біля столу і спитав:

— У вас є чашка для чаю?

— На полиці біля вікна,— відповіла вона.

Коли він повернувся до столу з чашкою, вона, сяючи від задоволення очима, саме їла велику маслину, яку з інстинктом, властивим жінкам, швидко знайшла і дістала з пакунка. Він сміючись забрав її в неї і налив повну чашку молока.

— Спочатку випийте оце,— велів він,— а потім трохи чаю та куряче крильце. Якщо добре себе почуватимете, то завтра з'їсте маслину. А тепер, коли дозволите бути вашим гостем, повечеряємо.

Він присунув до столу другий стілець. Від чаю обличчя дівчини ледь порожевіло і вона трохи пожвавішала. Почала їсти з тою граціозною жадібністю, яка властива голодним диким звірам.

Здавалося, вона вважає присутність юнака і допомогу, яку дістала від нього, цілком природним явищем. І це не тому, що вона нехтувала умовностями: просто пережите давало їй право відкинути все штучне в людській істоті. Але поступово сили та спокій повернулися, разом з ними повернулась свідомість того, що треба додержуватись деяких умовностей.

Вона почала розповідати йому про себе. Це була одна з тисячі маленьких історій, які щодня трапляються в місті — розповідь про звичайну продавщицю з низькою

платнею, про штрафи, від яких зростають прибутки магазину, про хворобу і втрачену роботу, про розбиті надії і, зрештою, про те, як у зелені двері постукала Пригода.

Але Рудольфові ця розповідь видалася такою ж величною, як "Іліада" або найкращі сторінки роману "Випробування любові Джуні".

— Тільки подумати, що вам довелося пережити це! — вигукнув він.

— Це був просто жах,— сумно мовила дівчина.

— Невже у вас немає ні родичів, ні друзів у місті?

— Немає нікого.

— Я теж самотній на світі,— сказав Рудольф, помовчавши.

— Я дуже рада, що це так! — швидко сказала дівчина. Юнакові було приємно це почути.

Несподівано повіки дівчини стулились, і вона глибоко зітхнула.

— Страшенно хочеться спати,— сказала вона.— Мені так гарно.

Рудольф підвівся і взяв свій капелюх.

— Ну, тоді на добраніч. Вам треба поспати.

Він подав руку, вона взяла її і промовила "на добраніч". Але в її очах було таке красномовне, щире і зворушливе запитання, що він відповів:

— Завтра я зайду, побачу, як ви тут. Вам не так легко буде позбутися мене.

Потім, коли Рудольф ступив уже до дверей, вона спитала, як він потрапив до неї, ніби причина цього була куди менш важлива, ніж сам факт його появи.

— А як це сталося, що ви постукали до мене?

Він глянув на неї, згадав про картки й відчув, як у ньому прокинулись ревності. А що якби ті картки попали не йому, а якомусь іншому шукачеві пригод? І Рудольф вирішив, що вона ніколи не повинна узнати правду. Він ніколи не скаже їй, що знав, до яких хитрих витівок змусило її вдатися нещастя.

— Один з наших настройщиків фортепіано живе в цьому будинку,— сказав він.— Я помилюся і постукав у ваші двері.

Останнє, що він побачив, зачиняючи зелені двері, була її усмішка.

Біля сходів Рудольф зупинився і зацікавлено оглянувся довкола. Потім пройшов до кінця коридора, повернувся, піднявся на поверх вище. Всі двері, які він побачив у будинку, були пофарбовані в зелений колір.

Здивований, він вийшов на вулицю. Фантастично вдягнений негр стояв на тому ж місці. Рудольф підійшов до нього, тримаючи в руці обидві картки.

— Скажіть, чому ви дали мені ці картки і що це мало означати? — сказав він.

Широка доброзичлива посмішка негра продемонструвала чудову роботу його хазяїна-дантиста.

— Це он там, бос,— мовив він, показуючи кудись убік.— Але, мені здається, ви трохи запізнилися на першу дію.

Глянувши туди, куди показував негр, Рудольф побачив над входом до театру сяючі електричні літери реклами нової вистави:

"ЗЕЛЕНІ ДВЕРІ".

— Мені казали, що це прекрасна вистава, сер,-вів далі негр.— Агент, який рекламує її, подарував мені долар, щоб я роздавав його картки разом з докторськими. Можна запропонувати вам одну картку доктора, сер?

На розі кварталу, де Рудольф жив, він зайшов у бар, щоб випити кухоль пива і купити сигару. Закуривши, вийшов на вулицю, застібнув пальто, зсунув на потилицю капелюх і твердо промовив, звертаючись до ліхтарного стовпа:

— Все одно я вірю, що це рука Долі вказала мені шлях, як знайти її.

Такий висновок, якщо взяти до уваги описані обставини, безсумнівно, дає нам право зарахувати Рудольфа Стайнера до справжніх послідовників Романтики і Пригоди.

Переклад Ю. Іванова